

Ultima ratio aneb srozumitelná trestní politika státu

To, že trestní právo je prostředkem ultima ratio a že trestněprávní kvalifikace společensky nežádoucího jednání je na místě až tehdy, ukáže-li se, že veškeré mírnější postihy nevedou k nápravě, je všeobecně přijímaným teoretickým východiskem trestního práva. V rámci schválené trestní politiky by stát měl určit, jaká jednání by měla být trestnými činy i to, jaký trest je pro ty které trestné činy adekvátní. A v rámci trestního postihu by měl být prostředkem ultima ratio trest odnětí svobody. Že tomu tak v praxi není, ukazují i poslední vyjádření Mgr. Antonína Stanislava, náměstka ministra spravedlnosti, i Simona Michailidise, šefa Vězeňské služby. V českých věznicích je téměř 20 000 vězňů, což je 180 vězňů na 100 000 obyvatel. Pro srovnání - v Německu nebo Rakousku je počet vězňů na 100 000 obyvatel pod polovinou našeho počtu. Náklady na jednoho vězně se přitom v průměru pohybují kolem 1 900 Kč denně, takže vysoký počet vězňů znamená i vysoké nároky na státní rozpočet.

A povedzte mi, Kefalín, čo vy si predstavujete pod takým slovom totalita?

V minulých dnech se na sociálních sítích rozvířila salónní debata zahájená jedním z pisatelů, shodou okolností advokátem, který ve svém příspěvku popřel, že by se československý režim 80. let mohl označit jako totalitní - o totalitě se snad dá hovořit u komunismu v Československu v prvních letech jeho existence, nikoli však v druhé polovině 80. let. Takovou debatu považuji za nebezpečnou, protože nabízí relativizaci utrpení všech, na jejichž životech se ještě v 80. letech minulého století totalitní moc v Československu podepsala.

Daleko lépe než já to popsal Václav Havel ve svém textu Příběh a totalita [\[1\]](#) v r. 1987: „Základním pilířem soudobého totalitního systému je existence jediného, centrálního a monopolního subjektu veškeré pravdy i moci, který se stává zcela přirozeně i jediným subjektem všeho společenského dění. Toto dění přestává být prostorem konfrontace různých víceméně svéprávných subjektů a mění se v pouhé vyjevování a naplňování pravdy a vůle subjektu jediného. Bezpráví si obléklo rukavičky a přestěhovalo se z pověstných mučireň do vypolstrovaných kanceláří anonymních byrokratů“.

Připojím jen několik svých vzpomínek z 80. let. Začátek 80. let - jsem na gymnáziu a loučím se se spolužačkou, která je ze studií vyloučena. Přišla do školy v tričku, na kterém byl nápis: „Nechci rakety - ani sovětské.“ Ve stejném období je přinucen k odchodu z gymnázia, kam chodila moje sestřenice, učitel. Přišlo se na to, že ve svém volném čase navštěvuje katolický kostel a ještě tam zpívá.

Rok 1984 - nastupuji jako zapisovatelka na obvodní soud. Přepisujeme odsuzující rozsudky nad osobami, které spáchaly trestný čin opuštění republiky - ale v roce 1968, 1969. Když zjišťuji, proč jsou odsouzení až s takovým časovým odstupem, je mi lakonicky sděleno - teprve teď jim zemřeli rodiče, tak má smysl jim uložit trest propadnutí majetku. Kolik emigrantů mi později vyprávělo, že pro ně nebyl zdrcující žádný trest, ale to, že je komunistická moc nepustila k umírajícím rodičům ani na jejich pohřeb, to odpustit nemohou dodnes. Měli však štěstí - na rozdíl od těch, kteří při pokusu o překročení hranice zemřeli. Poslední z nich zemřel 16. 5. 1989.

Rok 1989 - začínám koncipientskou praxi a díky svému školiteli, JUDr. Zdeňkovi Dítě, mám možnost si pročíst spisy obhajoby v procesech s Plastic People of the Universe nebo Jazzovou sekci [2]. První byl v r. 1976, druhý o deset let později. V prvním případě komunisti soudili hudbu, ve druhém se záminkou stala vykonstruovaná majetková delikvence. O jejich členech, včetně Pavla Wonky, je toho známo hodně - přesto připomeňme, že Pavel Wonka byl stíhán za to, že se pokusil roku 1986 kandidovat ve volbách jako nezávislý kandidát a ve vězení zemřel v r. 1988. Ve stejné době začínám pracovat na obhajobách dalších klientů, kteří se dostávají do konfliktu s totalitní mocí - a z toho konfliktu si odnášejí šrámy nejen na duši, ale i na těle. Když jsem se jednoho z klientů, účastníka Palachova týdne, který v lednu 1989 utíkal před vodním dělem a následně byl ztotožněn podle červené krosny, ptala, proč měl na zádech něco tak nápadného, vysvětlil mi to jednoduše - „Přes krosnu obušek míň bolí.“

Ani v závěru 80. let se tehdejší příslušníci bezpečnostních sborů nebránili přimět podezřelé k výpovědi „ručně,“ a nezaznamenala jsem tehdy, že by za to byl jeden jediný v té době nějak volán k odpovědnosti. To se ostatně ukázalo i 17. listopadu, kdy si každá mlátička byla prakticky jistá svou beztrestností.

Nejen na základě těchto střípků jsem přesvědčená, že totalita v Československu panovala takřka do konce roku 1989 a projevovala se ve všech veřejných sférách - v tom, co se smělo psát, co se smělo hrát - i co a jak se soudilo. Byla to doba nesvobody, doba trvajících porušování základních lidských práv. Naznačování, že se vlastně o totalitu nejednalo, je možná pro někoho zábavnou hrou se slovy, možná i hranou s vědomím, že tím někoho vytočí. Nejde však o žádné pábení. I když politické procesy v 80. letech nekončily šibenicí, existovaly a lidé v nich odsouzení skončili v komunistických věznicích. Byl to výsměch spravedlnosti - a pro mě jednoduše totalita.

JUDr. Monika Novotná,
partner advokát, Rödl & Partner, advokáti, v.o.s.,
místopředsedkyně představenstva České advokátní komory

Poznámky:

[1] Zveřejněno ve Svědectví, 1987.

[2] Shrnutí naleznete např. v článku Dr. Hulíka >>> [zde](#).

Text byl uveřejněn v EPRAVO.CZ Magazine 1/2023

Další články:

- [Proč musí obhájce u soudu mlčet?](#)
- [Advokátní úschovy a kolektivní vina](#)
- [Buřty, pivo a nenávisť](#)
- [Kolegialita jako klíč k úspěchu](#)
- [O co aktuálně usiluje vedení ČAK?](#)
- [O důstojnosti advokátního stavu](#)
- [O úspěchu restrukturalizace rozhoduje čas](#)
- [Stojí LL.M. za to?](#)
- [Verba docent ...](#)
- [Hodiny tikají každému](#)
- [Justice před soudem](#)